

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 16.

У Новом Саду, 30. октобра 1913.

Год. VI.

САДРЖАЈ: Претплатницима „Школског Гласника“. — Јан Амос Коменски. — Непосредно и педагогика, од Paul Henkler-а, превео Живојин Раковић. — Стојједногодишњица прве српске Учитељске Школе. — Из методике: Рачунаљка за децу, од Ђ. Миркова. — Две-три о фономимици, од Лазе Терзића. — Учитељска резолуција. — Педагошки преглед: Школа органичког образовања. — Учитељство: Јесења седница српског учитељског збора Новосадаког школског округа. Међународни савез учитељских друштава. Узајамни односи између чешких и српских учитеља. — Листак: Соломонова пресуда. — Преглед књига и листова: Archiv für gesammte Psychologie. Herausgegeben von Dr. E. Meumann und Dr. W. Wirth, превео Др. Паја Р. Радосављевић. — Изјаве. — Белешке. — Одговори уредништва. — Књиге и листови.

Претплатницима „Школског Гласника“.

Наступила је већ и последња овогодишња четврт, а ми још имамо тма божја дужника, како из прошлих тако и из ове године. Молимо дакле сваког свог пуетплатника, да се што пре сети своје дужности, да неби морали досађивати са засебним опоменама. Уз прошли број „Школ. Глас.“ разаслали смо свима дужницима листиће на којима смо означили колико ко дугује. Но врло их се мало одазвало тој опоени. Ми молимо да се бар сада на завршетку године сети свако своје сталешке дужности и пошље заосталу претплату, те тако олакша тежак положај овом једином листу, који се стара за унапређење наших сталешких интереса.

Админ. „ШКОЛ. ГЛАСНИКА“.

Јан Амос Коменски.

15. нов. ове године, навршило се 323 године, од рођења великог реформатора наставе и васпитања поносног сина великог племена словенског.

Јан се родио у Нивницама 1592. године. Отац му био пореклом из Комне, те је отуда и добио надимак *Коменски*.

У 12. години, остаде коменски без оца, те би поред својих несавесних старатеља, за цело остао незнан, да није сам тежио за науком.

Тако је дошао у Пшераву у гимназију, када му је било већ 16 година. После гимназије, студирао је богословију у Хелборну и Хајделбергу. Кад је у Хајделбергу свршио филозофију, оде у Енглеску и Холандију, а оданде дође у Пшераву, где му поверише управу школе. Оданде пређе у Фулнек, где је радио на реформисању ондашње школе, заводећи у њу реалне науке.

У Фулеку, пропаде његова богата књижница и многи рукописи, као све, што је тешком муком био стекао. То се догодило 1620. год., када је цар Фердинанд II. у служби католичког режима гонио све, што није католик. Коменски пребегне свом пријатељу Жеротину у Брандиз, али и ту га нађоше, те одатле побегне барону Садовском, где се скрасио до 1627. године, када Фердинанд изда указ, којим се наређује, да је сваки

„Помажимо се узајамно! Помажимо своје! Помажимо свој учитељски конвикт! Уписујмо се у чланство конвикта! Купимо чланове за конвикт! Купимо прилоге за исти! — Претплаћујмо се на „Школски Гласник!“ Купимо претплатнике на „Школски Гласник!“ Форсирајмо држање „Школског Гласника“ у читаоницама!“

поданик дужан примити католичку веру, а који не би хтео, да се сели из земље. Након издатог указа, исели се из Ческе више иљада породица, не хотећи напуштати своју веру. Међу исељеницима, беше и Коменски. Он се настани у Пољској у Лешну. Ту је написао своје монументално дело: *Janna linguarum reserata aurea* — *Отворена врата језицима*.

То дело буде у брзо преведено на све главније језике у Европи. Дело ово, изашло је 1631. год. У њему се износи практичан метод учења страних језика. Још онда је велики Коменски писао, да се језик не учи на основу граматичких бубања, него на основу разговора из живота. Овим начином — вели он — упознаваће се васпитаници уз правила и облике, са важнијим реалистичким материјалом.

1632. год. напише он *Предворје* — *Vestibulum*, — кратку, али практичну граматику латинског језика. Од 1643. до 1648. напише *Methodus linguarum novissima* — *најновији метод за учење језика*.

У овом делу, изнео је ток и поступак наставе, преткан пријатношћу и непрестаним одржавањем занимивости код ученика.

Сва ова дела, падају међу упутства за учење језика.

Год. 1627.—1632. написао је потпуну методику у 33 дела, под именом: *Велика наука о настави* (*Didactica magna*).

1633. год. написао је упутство за васпитање деце: *Мајтеринска школа*. То упутство, односи се на децу до 6. године.

1657. год. написао је у Шарош-Патаку у Угарској: *Чулни свет у сликама* (*Orbis pictus*). Ово је уџбеник за очиглед. наставу.

Својим радовима, тежио је Коменски да од васпитаника створи корисне, срећне и честите људе.

То је мислио постићи, брижљивим природно-хришћанским васпитањем по удешеном плану и смишљеном методу у настави.

Коменски се овим и још многим другим радовима својим толико рашчуо по свету, да је тако рећи постао учитељ Европе, ширећи своје идеје практично

као учитељ и професор по највећим градовима Европе, пуним правом и заслужује то име.

И, тај велики човек, мораде услед тесногрудости и заслепљености католичке, да проведе своје последње дане ван свог народа и ван отаџбине своје

Године 1670. умре неуморни велики педагог Коменски у Амстердаму и буде тамо, далеко од својих, близу Амстердама у Нарделу сахрањен.

Прво дело своје написао је на свом рођеном народном, чешком језику, а доцнија дела, писао је латински, јер је тај језик у оно време био међународни језик научног света.

Због малог простора, писмо могли много што-шта донети о чему држећи, да је то и непотребно, јер данас има о њему и раду му, читавих књига исписаних.

Слава великом брату Словенину.

Непосредно и педагогика.

PAUL HENKLER.

(Наставак.)

Б. ПРИМЕНА НА ПЕДАГОГИКУ.

1. Одношај васпитача према васпитанику.

У претходном одељку покушавали смо да разјаснимо противност између објективирајуће науке и непосредности. Сада ћемо увидети, да ли се делатност васпитачева ујавља према једном делу ове непосредности или се она врши по начину објективирајуће науке. То је велико питање, које је за сваку научну педагогику од одлучне вредности.

Шта је за васпитача дете, које ће он да васпитава? Је ли оно један (органски) склоп од мишића и костију, ткива и ћелија, молекула и атома, водоника, угљика и других кемиских градива? Другим речима: Је ли васпитачу васпитаник физични објекат?

Дете се може и тако проматрати. Али је тада он (васпитач) анатом, зоолог, и дете за њ само толико вреди, уколико

је оно предмет његовог научног проматрања.

Дете можемо тако проматрати, само не онда кад га васпитавамо.

Шта значи дете за васпитача? Је ли оно свежањ психичних процеса, склоп живчаних надражења и трептања можданих молекула, органских осета и осећања? Или: је ли дете за њ психолошки објекат?

Дете можемо и тако проматрати. Али смо тада психолог и тада дете исто тако посматрамо као и рефлексне покрете мртве жабе.

Дете можемо тако проматрати само не онда кад га васпитавамо.

Дете је васпитачу вредност, индивидуални субјекат, који треба уважити. Кога не схваћа у научном смислу, већ коме треба да служи, кога треба да љуби, да му вредност повиси. И тиме је дете чест непосредне стварности, коме се свим срцем мора одаћи.

Једну психолошку индивидуу (у смислу објективирајуће науке) морамо колико је год могуће, „ладно“ објективно проматрати, док дете, као субјекат, иште топло срце од васпитача. Психолошки какав објекат можемо сватити, разумети, али не поштовати, не љубити. У одношају васпитача према васпитанику баш ово поштовање је највише, најнужније.

Међу васпитачем и васпитаником не сме постојати никаква објективирајућа рефлексја, већ се један другоме морају предати у *пошћуној непосредности*, у не рефлексивирајућем пријатељству и љубави. То је идеал васпитавања. Овај идеал изражен је, остварен је у одношају (добре) матере према (добром) детету. Међу њима не стоји никаква објективирајућа наука, нити психологија, никаква рефлексја; обоје се „имају“ у потпуној непосредности. Једино ова непосредност у опхођењу између матере и нарочито малог детета нека лебди васпитачу пред очима.

Васпитанику се одати топлим срцем, значи, снизити се њему и у унутрашњој заједници, срдачном опхођењу живети с њиме. Сам Goethe је неговао интимно опхођење према деци и с њима, често

дете бивао. Читајмо писмо Песталоцијево о његовом пребивању у Stans-у. Шта је био Песталоци, психолог? Не, *он је био отац тамошње деце, њихов пријатељ, био је дете са децом.*

Ко се тако одаје детету, биће љубљен од деце, ко дете поштује као неку високу вредност, биће од њега поштован.

И сада је јасно: *одношај васпитача према васпитанику и овога према васпитачу мора носити као главно обележје ону непосредност, ону оданост, која не тишта свагда за разлоге свога делања, ону оданост, која „ради и делује као што пролеће цвети и сунце сја“, ону оданост, коју нисмо у стању описати, већ ју само доживети можемо, ону оданост, којом уметник делу свом на сусрет излази.*

II. Наука о васпитању у њеним односима према васпитној уметности, према објективирајућим и субјективирајућим наукама.

2. Педагогика као уметничка наука.

Откуда долази педагогика? Ради целисходности, пре него што би на ово питање одговорили, запитајмо се: откуда не може педагогика долазити? Прво не од објективирајућих наука. Између васпитача и васпитаника не може постојати никаква објективирајућа наука. Од Хербарта овамо непрестано тврде, да је наука о васпитању примењена психологија. Васпитач хоће да образује душу васпитаникову; према томе наука о васпитању мора бити саграђена на психологији. Овај закључак не можемо одобрити; у њему лежи промена између душе васпитаникове која васпитачу мора бити непосредна стварност, и душе психолошке, која је замишљена, нестварна: То је болест васколике садашње психологије, и ова не може пре оздравити, док своју грешку не увиди. Поменуте две душе тако су противне једна другој, да је немогуће из психологије црпсти науку о васпитању.

Да ли треба тражити извор за педагогику у нормативним наукама, у логици, етици и естетици?

И овде можемо закључити: Васпитач хоће тако да образује васпитаника, да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

овај правилно мисли, да воли оно што је добро да се радује лепом, дакле мора своја настављања сазидати на логици, етици и естетици. Али и овај закључак је погрешан. Логика никако не казује, како *треба* мислити. Она нам само пружа мере, на основу којих можемо просудити, је ли каква мисао правилна или није. Етика не *гони* на добро. Човек који тачно познаје принципе етике, не мора услед тога знања добро чинити. Естетика не образује директно за лепо. Она нам казује шта је лепо а шта није. Према томе нормативним наукама (логици, етици и естетици) недостаје за нас најважније обележје, обележје *образовања, педагошког*. Извор за педагогику никако се не може тражити у нормативним наукама.

Као што педагогика не може бити примена психологија, тако исто не може бити ни примењена логика, етика нити естетика.

Откуда може педагогика долазити? На основу пређашњег одељка о одношају васпитача према васпитанику одговор не може бити тежак и сумњив. За свако образовање сазнали смо као најважније обележје, обележје непосредности.

Као што уметник дело своје израђује без икакве рефлексије објективирајуће науке, тако и васпитач треба васпитаника да образује без рефлексије, сасвим и непосредно одаш њему. Према томе педагогика првобитно није могла ништа друго бити него уметничка наука, коју је открио какав педагошки геније.

Историја педагогике даје за право оваком извођењу. Што је Песталоци прво написао, Линхард и Гертруда, било је једно такво откриће педагошког генија. Што он ту очигледно или апстрактно преставља из педагошке науке, није никаква наука, никаква теорија, него непосредни (интуитиван) доживљај.

3. Оснивање научне педагогике.

а) Удела објективирајућих наука.

Које науке имају удела на оснивању научне педагогике? И овде ће бити целесходније, прво оне науке проматрати,

које никаквог значаја немају по обележје педагогике. То су објективирајуће науке, од којих само наука о телесном саставу човечјем и души његовој долазе у проматрање.

По васпитача не може бити равнодушно, у каквом су стању тело и душа (у смислу психологије) васпитаникова, јер од здравља обојега зависи напредак овога. Он се при телесним и душевним разболевањима, у колико се не предаје нези лечничковој, узима као предмет анатомско-физијолошког или психолошког проматрања, те се онда тражи савет од објективирајућих наука, од медицине и психологије.

Одобравајући ову чињеницу не можемо ипак закључити, да се васпитна наука мора ослањати на медицину и психологију. Већ треба нагласити, да онај који васпитава у описаном случају није више педагог, него лечник и психолог; да он не ради по педагогици, већ по медицини и психологији. Свакако *често* пута мора васпитач овакав положај заузети према васпитанику, јер он само у тешким случајевима зове лечника, психијатера, али све то не говори зато да је он и онда још педагог.

Даље та чињеница да при васпитању абнормалне деце медицина и психологија кроз *велику* улогу имају, показује нам да се брига око такве деце мора поделити међу лечником и васпитачем, а не да педагогика мора бити психолошка наука. На пољу школеке хигијене, што управо лечнику припада и васпитачу у толико уколико он заступа лечника, медицина и нарочито психологија су од пресудне важности.

За педагогику која хоће да буде примењена психологија, то је по себи разумљиво, али није то главна ствар. Већ она држи, да васпитање нормалне деце, телесно и душевно здравих васпитаника, такођер, бар обзиром на васпитна средства, мора бити примењена психологија, и ова тврдња изискује дубљег обзира.

Раније смо видели, да педагогика не може поникнути из психологије; али тиме није искључено да при оснивању научне педагогике врло много доприноси и она

се с тога могла назвати примењена психологија.

Психологија је покушала, да постане господар над духовним наукама и успела је у томе. Она је логику разрешила у психологију мишљења, етику у психологију воље, естетику учинила психолошком науком и осећањима, укратко: она је произвела господарење психологизма, који допире чак у садашњицу.

Али се све духовне науке ослободише окова тога психологизма или бар раде сада на томе ослобођењу. Само педагогика неће да свати те окове, и тежња за ослобађањем овде, природно је, не може се замислити.

Превео **Живојин Раковић**,
учитељ.
(Наставиће се.)

Стоједногодишњица ПРВЕ СРПСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ.

(Наставак.)

Веронаука се ограничила на катихетику, којој је, нема сумње, за основу служио синодални Рајићев катихизис: С њом је устајало у вези црквено певање с типиком. То је била прека потреба за учитељско образовање, јер је знање учитеља било тесно везано са знањем црквеног „певчика“. Све то показује, да Несторовић није био велики пријатељ ортодоксије, која је у оно време превлађивала и код католика и код протестаната на Западу европском. Но, он је ипак полагао велику вредност и библиским причама, јер их је за школе и превео.

Вредни катихета школе, Павле Атанацковић, разрадио је био и методични поступак у предавању науке вере, те је, без сумње по њему и радио у школи. С том књигом је он био готов 1815. г., када ју је објавио под насловом „Србски Катихета“. Објављујући књигу, он у књижевном огласу истиче, да ће у њој, „не само качество доброг катихете, но и начин чисту и спасителну науку, јасно основателно и напредно учити“ бити јасно изложен.¹

С пролећа 1813. г. наставничка је коле-

гија попуњена. За професора педагогике, методике и историје, дошао је Димитрије Исачиловић, дотадашњи професор реторике у карловачкој гимназији. Павле Атанацковић је тада утврђен за сталног катихету. Интересантно је, да су царски указ о њином постављењу донеле званичне „Бечке Новине“ (Wiener Zeitung), он је датиран 2. маја 1813. год.¹

Други школски семестар, у Сентадрији завршен је под председавањем Несторовића 26. августа исте године. Испити су трајали шест дана, а извештај Несторовића о постигнутом успеху, толико је придворну канцеларију у Бечу задовољно, да му је издат услед тога похвалан декрет, који је објављен у званичним бечким новинама.²

Колегијум наставнички прве српске учитељске школе стекао је својом спремом и радом глас ауторитативне стручности, те је одређен да испитује на професорским испитима и кандидате за наставнике румунске учитељске школе у Араду.³

Како су стари уџбеници, које су израдили за српске школе школски директори Јанковић, Вујановски и Мразовић, седамдесетих година осамнаестог века постали несавремени, вазљало је у школе завести нове уџбенике. Године 1813. радила је колегија српске учитељске школе у Сентадрији на тим уџбеницима и свршивши их, предала их Несторовићу. Уџбеници су писани били „просто народним језиком“. И Несторовић и професори учитељске школе беху уверени, да настава у основним народним школама треба да буде на матерњем језику. Словенски језик, на коме су разграђене тадашње књиге за српске школе, требало је из књига школских избацити. Но, ти нови школски уџбеници, осташе у рукопису.⁴ Судбину њину, описаћемо доцније.

У учитељску школу се и сада уписују сиромашнији младићи. Тако је било и онда. И ако је живот у мањим варошима јефтинији она права ђачка сиротиња, која живи само од „кондиција“, често ту умире од глади. Верујемо, да су ту богати трговци, колико их је било у Сентадрији, притицали у помоћ си-

¹ Новине Србске, 1813.

² Ibidem, 1813. бр. 25.

³ Н. Ђ. Вукићевић: Прошлоост срб. педагогума. Школски Лист 1867, стр. 19, и даље.

⁴ Ibidem.

¹ Новине Србске, 1815.

ромашним „препарандима“, али се и поред тога морала осећати оскудица, коју су трпели. У похвалу Сентаandreјаца навешћемо, да је грађанство варошко дало у први мах слободну трпезу по својим кућама седамнаесторице ђака, да је магистрат општински резервисао у варошкој болници шест кревета за оболеле ђаке, који су ту имали бесплатну храну и лекове.¹ Но и само време, у коме је школа отворена, карактерише велика скупоћа свих животних намирница. Велики ратови, гутали су све приходе државне. Прибегло се принудном папирном новцу чија вредност је пала тако, да се њим за сребрну форинту плаћало 3—4 форинте. Тако исто било је и с дукатима. Појмљиво је, да је у то време и цена једног вагона пшенице, варирала између 25 до 30 фор., па и више. У тим тешким приликама наставничка колегија се zaloжила, да са родољубним Сентаandreјцима, ђацима олакша живот у тој варошици. То је учињено отварањем ђачке трпезе, — конвикта. И Несторовић је ту мисао прихватио и искрено је помагао. Но, не сумњиво је да су за ђачку трпезу поднели највише жртава родољубиви Сентаandreјци, од којих се као пријатељ школе највише истицао Јован Белановић, сенатор и управитељ народних српских школа. Његова кућа беше чувена са гостопримства; он је највише дру-

говао с наставницима учитељске школе; он их је, кад су били кадгод у невољи и материјално помагао. Зато га је катихета Павле Атанацковић, после његове смрти 1819. године, срдечно и ожалио, истичући у топлој некрологу и засебној ђди, његову преданост српском педагогијуму.¹ Но сем Сентаandreјаца су тај конвикт помагали и Срби из других градова Јужне Угарске. Те године завештао је градоначелник сомборски Василије Атанацковић сиротим ђацима те школе 40 јутара земље. Од прихода тог завештања су се издржавала, и кад је школа премештена у Сомбор, четири сиромашна препаранда све до смрти његове.² Шта је са тим завештањем после било, не могосмо дознати. Ђачка трпеза је отворена 12. новембра 1814. год. У бечким званичним новинама износи се с похвалом ова хумана установа, која се може тим више ценити, што је подигнута у „тако тешким временима“.

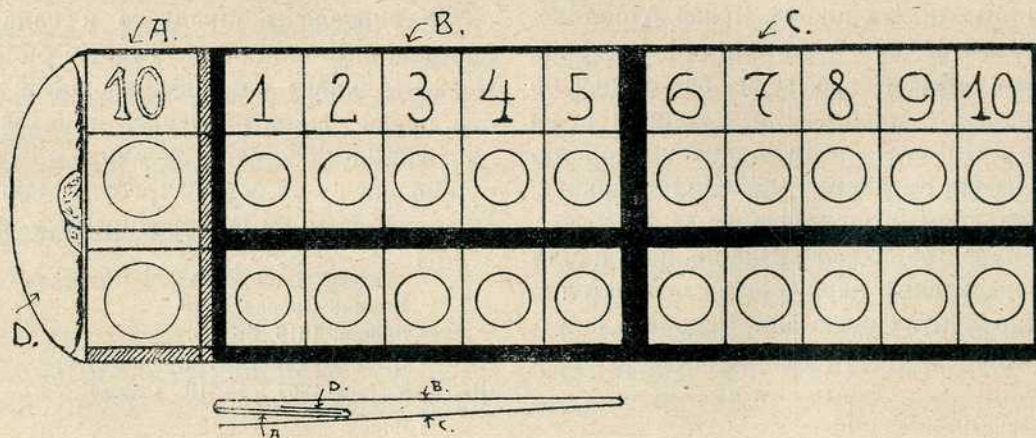
Из тог мучног доба борбе за опстанак, изнећемо овде и један пример ученичког дружељубља, колико да би оцртали топлину другарских осећања, толико и као огледало литерарног образовања њиног у духу оног времена.

(Наставиће се.)

¹ Писмо Уроша Несторовића Копитару, о стању српских школа 1813. г. и доцније. — Летпис М. С. књ. 113.

² Новине Србске, год. 1819.
³ И. Ђ. Вукићевић. Прошлост срб. педагогијума. Шк. Лист 1867.

Из методике. РАЧУНАЉНА ЗА ДЕЦУ. Ђ. МИРКОВ, учитељ.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Ова рачунаљка је начињена од картона, који се на два места савија као портмонé. На њој се налази горе *индекс* т. ј. бројеви од 1—10, а испод тих бројева у два реда заокружена места за јединице (10—10 у једном реду) и напред 2 места за десетице. Део за десетице штампан је *црвеном бојом*, остало црном. Јединице и десетице су имитације новца, од метала. После броја „5“ долази преграда за симболисање *пешичног* система (човечја рука).

Осим тога, на делу за десетице, налази се с леђа причвршћена новчаница за остављање имит. новца. То би био у главном опис рачунаљке за децу.

Највећа је кубура у основној школи са рачуном.

Разлог лежи у том што нарочито у I. и II. разреду немамо на расположењу уџбеник, нити осим старе, традиционалне и оседеле руске рачунаљке имамо какво згодније средство и учило за учење рачуна. По „старој“ — код нас још и сад савременој — методици, која је и некад, као и сад осећала своју Ахилову пету у рачуну у I. разреду, помагало се прстима, коцкама и прутима.

Је ли чудо дакле, кад се поред таквих средстава ретко постизава жељени успех у рачуну?

Циљ ове рачунаљке хоће да буде: детету **у руке** дати учило, да се оно самостално, лично увери о резултатима рачунских радњи, јер само то *непосредно уверење*, кадро је у детету тако утврдити бројне представке и радње, да оне стално остану његова душевна својина. Руска рачунаљка никако није кадра тај важан педагошки захтев испунити, јер се ње дете посредно, преко учитеља посматра рачунске радње, а резултат *са учитељевих уста*; никад неће моћи заменити саму радњу и фактички резултат. Оних неколико минута, што ће дете евентуално провести пред рачунаљком у практичном раду, никад неће моћи надокнадити учило, које је **стално** у дечјим рукама. Осим тога, налази се на овој рачунаљци *индекс*, те се *појам броја* истовремено *сјаја са његовом сликом* (цифром).

Исто тако важна је добит ове рачунаљке, што се дете на *новцу* као *највиднијем практичном представнику десетичног система*, учи рачунати.

На овој рачунаљци најважнија је новина,

што је на њој заступљен поред *10-ног* и *5-ни* систем. Ко год је радио у I. разреду, биће му познато, да до 5, код нормално развијене деце иде „глатко“ са рачунањем. Но чим се пређе 5, почиње да запиње и што даље, све горе. Ми то узимамо као природну ствар, но то не стоји.

Зашто се одмах преко 5 запиње?

До 5 куглица, коцки, прутима и т. д. кадро је нормално дете без бројања да позна. Чим ту границу пређе, мора да броји и то бројање кочи рад учитељу. Што је већи број, тиме и бројање дуже траје. Шта се дакле тражи? Треба броју дати такову слику, облик, да га дете већ по том облику упозна, те да не мора бројати. Том циљу служе т. зв. слике бројева (домине и т. д.) а у новије време фонимика рачуна. (Сакато име али га Мађари тако кретише.) Но кад тако радимо, онда се удаљавамо од 10-ног система и стварамо 1-ни, 2-ни, 3-ни и т. д. системе и у рачуну је готова збрка. Друга тешкоћа је, што је свака од тих слика друкчије комбинована а при рачунским радњама се онда дели и саставља на много начина, те није чудо ако дете све те комбинације није кадро у глави да задржи и забунама никад краја.

Сви ти замршаји и тешкоће решавају се одједном, без по муке, увођењем 5-ног система, као помоћника 10-ном систему.

Откада је човек човек, имао је „*пир руци*“ своју *ручну* рачунаљку — **прсте**. И ту се састојало из $5 + 5$. А шта му је било 6 ? — $6 = 5 + 1$; $7 = 5 + 2$; $8 = 5 + 3$; $9 = 5 + 4$; $10 = 5 + 5$.

Таку рачунаљку из два бројна система (5-ног и 10-ног) комбиновану, до данас још увек добро примењују.

Најприроднији начин учења рачуна је *комбиновањем 5-ног и 10-ног система*. А тај 5-ни и 10-ни систем можемо ми не само на прстима, него и помоћу разних стварчица, које су при руци приказати.

Моја рачунаљка има и имаће само за оне вредности, који ће њену корист и потребу схватити.

Цена те рачунаљке (25 фил. за I. и 30 фил. за II. р.) таква је, да се у свакој школи, без великих трошкова може увести.

У п о т р е б а .

Сабирање (на пр. $4 + 3$). У први ред поређамо 4 јединице, па наставимо у другом

реду под бр. 5, 6 и 7 још 3. При сабирању одгурамо из доњег реда у горњи 3 јединице (прво 1 да буде „5“, па онда још 2).

Множење (на пр. 4×2). У први ред 2, па наставимо у 2. реду 2, па опет у први ред 2 и опет даље у други ред 2. При извршењу операције јединице из доњег реда одгурамо у горњи.

Делење. Обрнуто од горње радње.

Преко 10 или јединице променимо у десетицу или десетицу променимо у јединице.*

Две-три о фономимици, поводом изданог упутства за нови буквар.

Уз нови српски буквар, што су га написала г. г. Др. Веселин Ђисаловић и Љубомир Лотић, издато је и „Учујство“ за употребу истог буквара. У делу: „*Место предговора к буквару*“, у последњем стању стоји и ово:

„Метода је ова (т. ј. фонографичка¹) боља и од пономимичке, јер док се код фономимичке методе споменуто удруживање представља (т. ј. гласа и писмена²) врши посредно, докле је код фонографичке методе то удруживање потпуно непосредно, те према том не само брже него и много чвршће.“

Поводом ове тврдње — као фономимичар — сматрам за своју дужност изнети своје мишљење на горњу тврдњу.

Апстрахујем онај део тврдње, који говори о том, која је метода боља? Ја ћу се обазрети само на онај део тврдње, где се каже, да фономимика *посредним* начином врши удруживање представе гласа, са представом писмена. Ова тврдња апсолутно се не да изрећи за фономимику! Треба само прочитати: „Практичан део“ мог „Упутства“, па ће се из оних приповедача видети баш обратно. Наиме: фо-

номимиком се *у игри, најнепосредније* удружују представе гласа са представама писмена. Нпр.

1.) Код познавања **У** црта се труба, у коју дете свира: ууу!

2.) Код **М** се цртају крављи рогови, која је мукала: ммм!

3.) Код **Ш** се црта деран, који седи на земљи са (од лаката) уздигнутим рукама и плаши петла: шшш!

4.) Код **Р** се црта псето, које је опружило реп и режи: ррр! И т. д.

Као што се види, овде је изведено *исто начело непосредности*, као и код новог буквара:

1.) Где се црта биљка са две рашље, где је била жаба, што говори: у, у, у!

2.) Где се цртају ноге од медведа, који мумла: ммм!

3.) Где се цртају режњеве сланине, која је прштала: шшш!

4.) Где се црта чегрталка, која је чинила: ррр! И т. д.

Колика се важност полаже на ову тесну узрочну везу између: гласа, писмена и мимике, то се јасно види из мог „Учујства“ на 9., 10. и 11. страни у одељку: „*Фономимика у служби памћења писмена*“. На 10. стр. горе стоји ово:

„Што год се савршеније изведе ова узрочна веза између та 3 елемента, наиме: између мимике, гласа и писмена, у толико је лакше памћење писмена.“ Испред тога стоји још и ово: „*У овоме је све тежиште фономимике.*“

Та иста начела могу се наћи и код: Czukrasz „Róze“ (код ње ово начело није изведено код свих писмена!), а особито јако конзеквентно и логички форсирају ово начело: Péter József и Klinda Károly, мађарски фономимичари. Из свега овог се види, да се никако не може примити она тврдња г. Др. Ђисаловића и г. Лотића, да фономимика *посредним* начином врши писмено удруживање представе са представом гласа. Ствар стоји баш обратно, т. ј. фономимиком се упознају гласови и писмена „*потпуно непосредно!*“

Према томе, отпада онда и онај закључак, који је изведен на основу горње тврдње, а у погледу потцењивања вредности фономимике.

Ову своју тврдњу, осим горе наведених

* Колега Ђ. Мирков, овом својом новином, без сумње показује наше интересовање. Ми смо му захвални, што је овим покушајем науком упростио наставу у рачуну и осигурао трајан успех, али му не одабравамо што руску рачуналку, која је до данас најбоље средство за рачунску наставу — меће у плесан. Док не добијемо нешто савршеније, не смемо ово што имамо игнорирати. Учиниће особите услуге школском раду, ако нову рачуналку његову будемо могли лакше примењивати од досадање, то стоји. У тој нади поздрављамо ову новину, али желимо, да је доцније, када нам дође до руку, детаљније опише и прикаже, а на сваки начин и потребна упутства даде, јер ово, што је овде изнео, још није оно, што од њега очекујемо.

Уредн.

¹ и ² Ови уметци су моји.

разлога, поткрепићу још једним аргументом, што ми га дају у руке баш г. г. аутори бунквара. Наиме: Ако се фономимиком не упознају гласови и писмена непосредни начином, а како су се онда могли употребити из мог упутства случајеви код познавања писмена: а, с, е, х, ф? (В. 7. стр. Упутства Ђисаловић-Лотић.)?

Као фономимичар морао сам рећи ово потпуно објективно. Остале моменте, апсолутно не додирујем, јер ме се не дотичу.

Лаза Терзин,
учитељ.

Учитељска резолуција.

(Текст резолуције, која је донесена на Учитељско Скупштини у Београду 27. октобра 1913.)

На XXX. скупштини наших народних учитеља донесена је ова резолуција, која је у препису упућена министру просвете:

„Учитељска Скупштина сазвана у ванредни сазив, после минулих славних ратова за ослобођење наше браће, која су вековима била у ропству, сматра за своју свету дужност, на првом месту, да ода заслужено признање народу своме, победничкој војсци, коју је васпитала у дому идеална српска мајка заједно народних традиција а народна школа надахнула националним идеалима и дужностима, те је испуњена сјајна наша заветна мисао, високо уздигнута част српскога оружја, освећено Косово и васкрсла стара наша слава и величина.

У ери мирнога државнога развитка, која се сада јавља после утишане бојне вреве, народна просвета заузима прво место после топа и пушке, који су учинили своје, да својим животворним зрацима оживи крвљу задобијену слободу наше браће у новим крајевима, да разбуди учмалу народну свест, да створи погодбе напредног економског и културног развитка народног и да га спреми за довршење националних задатака наших, јер и ако је Косово освећено, и ако се Србија проширила, ипак још све Српство није ослобођено и уједињено.

Тога ради XXX. Учитељска Скупштина очекује од меродавних фактора да најбољу пажњу и највећу бригу посвете народној просвети нашој.

Да би народна просвета и у старим и у новим границама Краљевине Србије могла вршити свој благотворни утицај како треба, нужно је отклонити све ненормалне прилике, у којима се налази народна школа и учитељство.

Одуговлачењем решења школског питања, које се већ толико година повлачи и губи у недоглед, ствара се код учитељства оправдана бојазаи да су меродавни фактори престали водити довољно рачуна о најбитнијој народној потреби — о просвети његовој;

отежавањем учитељског рада са наметнутим удвојеним годиштима сада кад су учитељи ослабљени и истрошени услед ратних напора и напрезања, учитељство налази да му је изречена казна за његов примеран патриотски рад, који је оно показало у минулим ратовима и на бојном пољу и у вршењу својих ратних дужности уопште.

С тога Учитељска Скупштина тражи и нада се, да ће меродавни фактори још у овој скупштинској сесији поднети на решење законски предлог о изменама закона о народним школама у циљу организовања системског рада на народној просвети у духу модерних захтева савремене педагошке науке и потреба живота и у смислу изражених резолуција учитељских скупштина и пројекта Учитељског Удружења, а у исто време поправити материјално стање најглавнијих културних пионера — учитеља основних школа.

Исто тако Учитељска Скупштина апелује на просвећену пажњу осведоченог пријатеља наше школе садашњег господина министра просвете да обустави распис о удвојеном раду школскоме у овој години и укине рачунање оцене за прошлу годину.

Достављајући ову резолуцију надлежним Учитељска Скупштина налази:

да се само стварањем добре основице за напредак и развитак правилног културног живота могу створити погодбе за срећнију и славнију будућност проширене наше домовине и препорођена и културна Србија представљаће најлепши споменик палим херојима за част и славу српског имена и ослобођења подјармљене браће!

Главном Одбору Учитељског Удружења ставља се у дужност да поради свим силама да се ови истакнути захтеви остваре пре решења државног буџета за нову годину.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Не успели у томе, сазваће ванредну Учитељску Скупштину, која ће одлучити шта ће се у будуће учинити за остварање учитељских праведних захтева“.

Педагошки преглед.

Школа органског образовања. У месту Fair-hope, у држави Алаболеа (Сев. Ам.) постоји већ 6 година нарочита школа под именом *Школа Органског Образовања*. У првој години оснивања било је у истој школи тек 6 ученика, у каснијем добу било је сваке године све више тако, да је последње године било 150 ученика, што чини једну трећину, од укупне школо-обавезне деце тога места. Мала школа у преграђу буде брзо претворена у градску кад је месна школска управа увидела да се метод обучавања Г-ђе М. Джонсон, основатељке исте школе, оснива на принципима модерне педагогије.

Пре свега, у школи г-ђе Джонсон упада у очи, да је она изоставила оне традиционалне раздеобе: разреде, белешке — оцене, испите и др. Шта више испушта и саму наставну основу и објашњава тај свој поступак тиме, што она намерава одгајање дечака и девојчица да врши природним путем, као год што земљорадник гаји на пр. кукуруз, имајући у виду неопходне услове његова неговања. — Зашто бацати кривину на кукуруз? Или дати му рђаву сведоцбу ако не успе? Узроке неуспеха ваља отклањати. То нека је принцип и код ученика. Факт је да у свима школама Сред. Држ. има велики проценат заосталих — репетената. То је дало повода г-ђи Джонсон да размишља о томе како би се то стање поправило. Најзад је дошла до закључка, да би то постигла оснивањем поменути школе.

Првих шест година налазе се деца у тако званом *Life Clas* — Класа Живота — по томе што се ту уче узјамно познавати живот. Шта раде деца у овоме одељењу?

Играју се на слободном зраку, вежбају у вртарству и посматрању животињског и биљног света. У дворани за учење нема скамија, већ су столови и столице, које се могу у час олако уклонити и начинити довољно места за играње. Аритметичка знања имају практичан карактер и везана су непосредно за живот ученика. Мерење малог врта, рачун о поврћу и воћу, сачињавају тип задаће које ученици

израђују. Читању се уче тек у 10 год. живота. Међу тим, кад ученици зажеле да и раније почну учити, добивају потребне обуке.

Овако позно учење читања објашњава г-ђа тим, што вид детињи може оптеретити толико значајан предмет и што рано читање рђаво утиче на нервни систем. Од 10—12 године почињу се и то с успехом предмети елементарне традиционалне школе и у 14 години свршава се курс елементарне а у 18 курс средње школе. Но у школи г-ђе Джонсон нема деце која не могу успевати. Такове она не оставља за идућу годину, напротив, допушта им да свршавају са својим вршњацима. Ваља пазити да се у деци не буди незадовољство и одвратност према наукама, што се обично догоди кад их заустављамо да репетирају једно те исто.

Овим својим радом привукла је на се пажњу педагошког света г-ђа Джонсон. Опит њен указао се за њу врло сретним и она се користи летњим феријама да свој метод приказује сваком, ко се интересује. — Неколико година управљала је летњом школом на Пенсилванском универзитету, а ове године управљала је преко ферија школом у Гренвичу где је држала предавања матерама и ученицима.

Учитељство.

Јесења седница среског учитељског збора Новосадског школског округа. Седница зборска, одржана је у Новом Саду 11. (24.) септ., те од важнијих предмета, саветовања, доносимо следеће:

Збор је решио, да се на основу радње и предлога члана М. Борђошког, о коедукацији, као и свију до данас у прилог исте осведочених појава и прилика, сачини образложна представка Школ. Савету, у којој ће се затражити одобрење спровођања коедукације у свима основним школама. Позвати све остале среске зборове на заједничку акцију.

Састављање преставке, поверено је самом предлагачу. Збор је донео решење, да се за идући пролетњи састанак израде уџбеници на модерној основи. Рад тај расподељен је међу поједине практичније чланове збора. Израдиће се уџбеници за све предмете основне школе. О детаљима овога решења изве-

стити и остале среске зборове и позвати их на сарадњу.

У спомен врсног члана овога збора, пок. Ђорђа Михајловића, оснива се задужбина, које ће носити његово име, па кад прилози достигну своту од 2000 К предати задужбину учит. Конвикту, који би према основном писму руковао њоме, а чист приход употребио на просветне сврхе учитељског подмлатка.

Збор је на ту сврху вотирао 25 К из благајне, а са осталим прилозима износи свота на ту срху скупљена К 143. Позвати све остале зборове на сличну акцију, као и све општине, у којима је покојник служио као учитељ.

Збор је донео решење, да и на даље прихваћа „Школски Гласник“ и поверио је управном одбору, да се за први мах постара о уређивању и излажењу његову без сметње.

Позвати све зборове, да у том предмету донесу слична решења.

Кад управни одбор нађе за потребно, да сазове и остале управне одборе, те да утаче сталан програм листу као и да посвршава све што је потребно, да се осигура опстанак листу.

Међународни савез учитељских друштава.

У Вратислави већ од 8 година амо ради једна међународна организација, која настојава, да удружи учитељска удружења свију држава у једно просветно тело.

Адреса тог организационог тела је: *Bureau International de Fédérations d' Instituteurs.*

До сад се удружила удружења из 16 држава, а у току је улазак у удружење још из 7 држава. У просветно тело, примају се учитељи средњих и основних школа. Сврха је том телу врло племенита. Оно ради на подизању просвећености у народу и поправљање материјалног и социјалног положаја учитељства. На даље, оно се труди, да створи и негује сталне пријатељске везе међу учитељством разних држава. Верска и политичка питања су искључена. Управни биро, држи своје редовне годишње састанке и веће повремене конгресе. Последњи такав конгрес био је у Паризу 1910. год. Удружење издаје књигу статистичких података о школама и учитељству; ставља се у контакт са удружењима разних држава и пружа разјашњења у свима школско-учитељским питањима. Труди се да олакша међународно путовање. Сваки народ,

изашиље по 3 делегата, а ови бирају часнике. За потребе биро-а, приноси свако удружење по 40 франака годишње. Садањи председник је г. Ch. Rossignol умировљени управитељ у Бриселу.

Узајамни односи између чешких и српских учитеља. 1907, година, била је и остаје знаменита. Те године, одржан је у Прагу конгрес свесловенског учитељства. Од тога доба, настаје доба сталног одржања толико потребних веза, међу словенским учитељством, око чега се и наш покојни Ђука својски трудио.

Нарочито су те везе јаке биле међу чешким и српским учитељством из Србије.

Год. 1912. пропутовао је један брат наш кроз Моравску, Шлезизију и Чешку, те заинтересовао словенску нам браћу за Србију и њезино учитељство. Тако 1912. године видесмо на учитељској скупштини у Београду изасланике Моравске, Ческе, Шлезизије, Пољске и Украјинске. Тада је прокламовано чешко-српско учитељско братство и освећен темељ чврстој и сталној вези словенске браће.

На тој скупштини решено је:

а) да се у Београду покрене часопис *Весник*, као орган свесловенског учитељства;

б) да се за време великог школског одмора, учитељи Срби одмарају у моравским и чешким градовима, а ови опет у Србији;

в) да се у Београду установи словенска педагошка библиотека;

г) да се израде словенски речници.

Због рата, који је избио те године, нису ти закључци могли бити остварени, али сада се браћа дадоше на посао око њихова остварења а ми ћемо у идућем броју о томе опширније проговорити.

Листак.

СОЛОМОНОВА ПРЕСУДА.

(Са једне сеоске скупштине.)

На дневном је реду: издржавање према новом закону од 1913. год.

Скупштина сем учитељева и управитељева гласа, (који је опет учитељ) решава: забавиљу ћемо издржавати и на даље по „староме“ — т. ј. 33 фор. месечно; припомоћ тражити нећемо. (Попа, који је случајно и перовођа са платом од 200 К годишње а 2 учи-

теља служише до њега бадава по 1 годину дана — не гласа.)

После донесеног решења, вели један скупштинар: „Па нека га и затворе; ми ћемо јој давати стару плаћу, а она нек се шета.“

(Смех.)

Прелази се на дневни ред.

Председник пита: „хоћемоли људи славити?“

„Аха, тако што год!“ веле неколико њих.

„Е па како ћемо?“ питају опет други.

„Па да купимо вина“, веле трећи.

„А колико?“, пита председник.

„Четир акова“, виче једна страна. „Седам“. вичу јаче друга страна „Четир! седам! седам! четир!“... чују се узвици, сва школа вре. (Скупштинари, готово да се покицају, јер су подељени у две странке, па једна другој пркосе, а како се лепо сложише кад беше реч о забавишту!...)

„Мир браћо!“.. опомиње презеш.“

„Немојте да се завајамо око тога!“

Мало презешов углед, мало оно звонцета, а мало и појачи глас презешов, — сачини тишину.

„Е па како ћемо „презешу“, кад ето нема слоге?“ пита један.

„Лепо! да не би вређали ни једне, ни друге, — донећемо и 4 и 7 акова!“ вели презеш.

Та „Соломонова пресуда“ одушеви све присутне, те се бурно поздрављајући презеша — разиђу.

Учитељ као управитељ.

Отпочела предавања. Заплнимо већ и у октобар, а школа неоправљена, неокречена — неумивена.

Управитељ тражи, моли, прети, јавља вишој власти, а ова наређује, па позива управитеља, да путем шк. одбора за 8 дана пошаље извештај о извршеноме, али све бадава. Кад је већ управитељу досадило, а он нађе жену; пошаље је у дућан, где црква пазари да купи четку; да новаца за креч.

Жена кречи, а на послу је затече „касир“.

Настаје чудо и покор.

Како је смео управитељ? Ко је он? шта мислиш!... купио четку; најмио жену, на наш рачун!... ко ту заповеда?...

Жена се унезверила, па не зна шта ће, али ипак доврши посао. Но, кад је дошла код

„господар касира“ по новце, — отера је овај с речима:

„Иди, па нека ти плати онај, ко те је погодио!“

И, сад да нисмо поносни, што имамо толику власт!...

Преглед књига и листова.

Archiv für die gesamte Psychologie. Herausgegeben von *Dr. E. Meumann* und *Dr. W. Wirth*.

Приказује **Др. Паја Р. Радосављевић** — Њујорк.

Експериментална метода беше четворострука. 1.) Дескриптивни наслови објеката, или карактерисање концепција у именичкој форми читани су у паровима: меморија мисли после је мерена са Милер-Пилцкером методом правих асоцијација. 2.) Читана је реченица; после, пошто се прочитао број других реченица, долази друга реченица, која захтева прву као своју надопуну мисли: посматрач мора да опише да ли и како се репродукује мисао прве реченице. 3.) Читају се две серије проверба: посматрач (односно субјекат) има да каже, да ли га број друге серије потсети на штогод слично у првој серији. 4.) Чита се серија реченица: сада се даје једна реч, па се описује меморија, коју је она побудила. Аутор назива те процедуре методе парова мисли, комплетије, аналогиче и речи хваталица. Своје резултате сабира аутор у три главе: 1.) Полазна тачка сећања може бити мисао или чувство или идеја, или пак део или моменат мисли. Не постоји *besonderer Erlebnischarakter*, који одговара садржају при сећању; проблем лежи много даље, у *„Richtung des Gedankenfortschrittes“*. 2.) Сећање може бити двојак: механичко или претативно (асоцијацијски мисли), и свесно или идејално. Идејално сећање неповлачи за собом оживотворење пређашњег искуства; знање о финалном смислу (свест сличности, контрасту и т. д.) може бити овде примарно, а знање о односу финалног напрама првом смислу јесте само индиректно и секундарно; ту постоји још и мање или више дефинитивно локалисање финалног смисла. 3.) Процес самог сећања, откриће вербалне формуле одаје два јасна типа: мисао може доћи касније него ли речи, или мисли могу бити готове а речи

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

се за то морају тражити. После овог аутор додаје:

Nachtrag: Antwort auf die von W. Wundt erhobenen Einwände gegen die Methode der Selbstbeobachtung an experimentell erzeugten Erlebnissen. То је одговор на Вунтову критику о

Ausfragemethode: По умерности и логици Вунт као да је на бољем путу; какво ће бити држање од стране психолога — да ли ће елаборатна психологија мишљења вирџбуршке школе издржати у будућности и у даљњим експериментима — то је тешко сада унапред казати.

J. Segal: Über den Reproduktionstypus und das Reproduzieren von Vorstellungen. Аутор вели, да се детерминација репродуктивног типа не мора оснивати нити на превалентности извесног модалитета идеја у свести, нити на диференцијама (интериндивидуалне или интраиндивидуалне) у живости идеја, већ више у односу репродукције напрема многоструким подацима перцепције. Аутор је радио са словима (трострука могућност репродукције), тоналним материјалом и покретима (двострука могућност), речима конкретног карактера и (за живахност боја) са геометријским фигурама и бојама. Он објашњава репродуктивни тип „durch die stärkere Perseverationstendenz, welche die den Typusbedingende psychophysische Disposition auszeichnet“. Факат, да посматрач припада извесном типу ствар је само идеационалне динамике; то не дозвољава никакву инференцију с обзиром на било које својствености идеанције (на пр. интензитета идеја).

L. W. Legowsky: Beiträge zur experimentellen Aesthetik. Ово је извешће о експериментима са линијама, геометријским нацртима, колорисаном и неколорисаним фигурама, предузети у интересу методологије и „директног“ фактора у естетском суђењу. Метода, с којом се аутор служио беше серијална метода, метода компарације парова, метода прилагођивања, и једна форма методе избора (серијална метода) са реакцијом руке. Аутор налази да директан фактор игра врло важан део у естетском држању: у експерименталним стањима. То може бити прост услов естетског уживања; а у уметностима то се огледа у настојању да се постигне аранжовање, симетрија, пропорција. Као и релативни фактор то може бити компромис многих различитих мотива. Серијална метода има ту предност,

што се служи васколиким естетским материјалом; метода компарације парова захтева елиминацију просторног грешења и подједнаку поделу пажње. Друге конклузије јесу ове: уживање у симетрији зависи правилности импресије, јер посматрачи реконструишу фигуру у идеји; елементи и закони естетског ефекта обично се огледају у лабораторним условима, тако, да је могућан аргуменат за актуалне радове уметности; естетско примање и одбијање не да се посве идентификовати са угодношћу — неугодношћу.

J. Laub: Über das Verhältnis der ebenmerklichen Unterschieden auf dem Gebiet der optischen Raumwahrnehmung. Год. 1900. Др. Амент публиковао је (из вирџбуршког лабораторијума) експерименте о визујелном и аудитивном интезитету, који хоће да докажу како управо приметна диференција расте са апсолутном вредношћу надражаја. Додуше, резултати беху неједнаки; они нису примљени од стране Ебинхауса, Лемана и Тиченера; њих нису потврдили ни експерименти у Милеровом лабораторијуму (Гетинген). Др. Милер тврди, да је неопходна конкомитантна интроспективна анализа. Наш аутор понавља и проширује Аментове експерименте у сфери визујелне просторне перцепције. Он изнеси (1.) компаративни рад са кружним површинама, које су се просућивале као површине; (2.) контролне експерименте (два круга дата а трећи се просућивао); (3.) компаративни рад са кружним површинама чији вертикални дијаметри беху објекат просућивања; и (4.) контролни експерименти (три су круга дата, а четврти се просућивао). Пажња је покловљена модусу суђења, и разликовани су различити типови (суђење са диференцијама, односима, степеном кохезије). У главном потврђен је Аментова конклузија за интензитет и Ринчов закључак о временитим интервалима; управо приметна разлика није стална. Тај је резултат независан од модуса суђења, па с тога изгледа означаје праву компаративну компарацију осета (дакле, против Милера и Липса).

A. A. Grünbaum: Über die Abstraktion der Gleichheit. Ein Beitrag zur Psychologie der Relation. Групе с паром простих али нефамилјарних видних фигура, 2 до 6 на броју, експоноване су за три секунде, где је један елемент био заједнички у обе групе; посматрач је имао да детерминише тај заједнички еле-

менат („апстракција једнакости“ или „идентитета“). Процес посматрања описан је детаљно: (1.) У тоталној предиспозицији (*Einstellung*), треба разликовати три момента: оно, што је дато у проблему, свесно тежња за средства или циљ, и испомагања различите врсте. Интерпелација тих момената, скупа са посматрачевом својственом методом рада, детерминишу његов тотални успех. (2.) Проблем, који је задат, решава се у не мање него на осам различитих начина, зависни од објективних (број, време) и субјективних (тензија) фактора. (3.) Принципална задаћа је апрехензија једнакости (као идентитета или сличности). Нумерички резултати поклапају се са експериментално установљеним законима памћења и репродукције. (4.) Посматрач је имао такође и секундарну задаћу: задаћу репродукције или препознавања неједнаких фигура. Та комбинација принципалне са секундарном задаћом од великог је значаја; она може, као што аутор сугерира, доказати да је од услуге у вези са мерењем пажње. Пронађено је да концентрација на принципалну задаћу помаже извађању секундарне задаће, — неочекивани резултат од стране садање доктрине напетости или опсега свести. С друге стране, секундарна задаћа пати од акцентрације сличних елемената, и од вршења принципалне задаће. (5.) Сличне фигуре имају специјалну разговетност, и то пре него што су се препознале. (6.) Пошто та аперцептивна акцентрација зависи од апрехензије једнакости, то је и сама апрехензија независан акат, који не мора бити неопходно или неједнако спојена са аперцепцијом. (7.) Ефекат иницијалног тврђења опћег проблема јесте консолидовање предиспозиције, уједначење или композиција процеса, што се огледа у апстракцији, пролонгацији и удубљивање накнадних ефеката, и сужавање и кочење тока интродних идеја. Рад се свршава са додацима, који извештавају о некојим хипнотичким експериментима и контролним опитима о једноликости фигура и са програмом даљег рада.

Свеска се свршава са извешћем о друштву за експерименталну психологију, програмом III. конгреса.

Heft 4.

E. Reinhard: Der Ausdruck von Lust und Unlust in Lyrik. У лиричкој појезији, осећаји

(чуства) угодности и неугодност такорекућ објективисани су у кондензованој форми. С тога је могуће разликовати њихове експресије. У ту сврху аутор анализује 40 песама од Петеа, Чамиса и Ленау, делећи то — колико је могуће — у веселе и тужне, и срањујући што боље њихове садржаје. Песме су гласно читали различити посматрачи с настојањем да их репродукују што пошније већ према томе каква је била намера ауторова. Резултат је јасан и дефинитиван: неугодни осећај се изражава спуштањем тона гласа, успоравањем темпа у читању, и стакатичким испољавањем, а, са објективне стране, са релативним продужењем дурације слогова и препондеранцијом некојих самогласних звукова. Варијација у мелодији говора (релативна величина интервала) не стоји у корелацији са угодношћу — неугодношћу, већ са побуђем — мирноћом. Постоји један интересантан екскурзус у „квалитету гласа“, који је инстинктивно спојен са читањем дела којег песника; аутор то упоређује са аналогijом вокалне музике.

O. Klemm: Bericht über den dritten Kongress der Gesellschaft für experimentelle Psychologie in Frankfurt a. M. von 22. bis 25. April 1908.

H. Vaihinger: Drittes Preisausschreiben der „Kantgesellschaft“. Carl Güttler-Preisaufgabe. Све-ска се завршава приказом литературе.

(Наставиће се.)

Изјаве саучешћа.

Бр. 2./зап. ех 1913.

Милостивој госпођи

удовици покојног **Ђорђа Михајловића.**

Учитељски збор сомборског среза у седици својој одржаној у Баји 2. (15.) октобра о. г. под бр. 2./зап. ех 1913. одавши устајањем и клицањем: „Слава му!“ последњу почаст Вашем незаборављеном покојнику, једногласно је решио изјавити Вам искрено саучешће у великој жалости Вошој за драгим покојником.

Туга Ваша за покојним Ђорђем Михајловићем је и наша, а утолико већа, у колико је он био један од најугледнијих другова наших. Челенка наша!

Из седнице учитељског збора сомборског среза одржане у Баји 2. (15.) окт. 1913. год.

Јован Мандић,
перовсја.

Бошко Поштић,
зам. преде.

Њујорк, 14. новембра 1913.

Поштована Госпођо,

Чим сам дознао за смрт Вашег мужа и мог врлог пријатеља, г. Ђоке Михајловића одмах сам Вам хтио изразити моје дубоко саучешће. Али болест моје супруге Љубице и јединца Миленка (који се сада налазе у Абацији) смело ме је, и чекавши да уграбим мало више и згоднијег времена за тако опширно писмо, ја се напрасно разболео, и тек данас, придигавши се у болничкој постелји (а у њој се налазим ево већ три и по недеље), хитам да Вам изразим моје велико саучешће у Вашој дубокој тузи за г. Ђоком, који је био редак идејал српског народног учитеља у нашој худој Војводини. Вашу тугу ја дубоко осећам, јер сам г. Ђоку и лично познавао, дивећи се његовим разноликим педагошким и народно-просветним подухвима, као и његовим лепим особинама као човека Србина и професионалног друга. Што ми се највише допадало у њега беше она његова савремена и културна педагошка душа, која са симпатијом и критичким смислом прати све педагошко-просветне покрете у културних народа. Пратећи туђу педагогију, он је увек настојао да све то примени у нашој педагогији, али тако да ни мало не шкоди нашој српско-хрватској педагогији. Он је заиста био велик срп. учитељ, и његов литерарни, социјални и школско-практични рад даје му права да га ставимо у ред наших педагошких великана, као што су Др. Ђорђе Натошевић, Никола Ђ. Вукићевић, Др. Војислав Бакић, Иван Филиповић, Степан Басаричек, Даворин Третењак и т. д. И баш данас када наше учитељско племе у Војводини сном мртвијем спава — баш данас се осећа потреба да се створе и што брже развију типови срп. нар. учитеља као што је био Ваш покојни муж.

И ако он није могао оставити материјалног блага својој племенитој супрузи и своме јединчету, ипак нас теши факат да је он читавом нашем нар. учитељству оставио велико благо ког нико не може одузети — идеал модерног срп. нар. учитеља у неослобођеним срп. крајевима, идејал, који у своме раду игнорише политичку партајичност и личне смицалице.

Надам се да ћете и даље издавати „Школски Гласник“ у кога се налазе и моја два или три непубликована рукописа. Ја ћу се и надаље сећати таког учитељског органа, и чим изађем из болнице (а то ће бити до 2—3 недеље — гледаћу да се јавим са краћим прилозима. А дотле, примите моје искрено сажаљење у Вашој великој тузи.

Др. Паја Р. Радосављевић,

в. професор Њујоршког Универзитета.

Белешке.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да уплате за остале рате за своје деонице, пошто је рок уплати већ истекао.

Главни одбор учитељског удружења у Београду конституисан је овако: за председника г. Урош Благојевић, за потпредседника г. Дим. Соколовића, за секретара г. Милана Станојевића, за благајника г. Стеву Ђорђевића, за књижничара г. Николу Михајловића, за уредника „Учитеља“ г. Мих. Станојевића и за уредници „Србадије“ г. Мих. Сретеновића, учитеље из Београда.

Борба за насушни хлеб међу аустријским словенским учитељима вре. Наша словенска браћа у Аустрији, залуд чекајући на побољшање свог худог стања, листом подиже свој глас тражећи, да се што пре испуне праведни захтеви њихови, иначе ће прогласити свуд пасивну резистенцију борити се средствима, да извојују оно, што им припада. Из свију крупнина простране царевине, стижу вести о озбиљно намишљеном раду у том правцу, а солидарност своју, изјавише сва братска удружења. Сви учитељи, стоје тамо чврсто један уз другог. Усрдно поздрављамо борбу браће наше са топлим жељом, да из ње изађу као победиоци, а то су и заслужили, јер ни једна међу њима нема, који би се из њихова кола одметнуо, те пристајао уз оне, који тврде, да учитељи желе глобити народ, кад траже хлеба.

Хамбуршки савез за реформисање школа, одржао је 4., 5. и 6. окт. о. г. у Вратислави свој III. конгрес. На том конгресу, била је једина тема: *разлика сполова и васпитање оба спола.* Питање разлике сполова, потакло је и немачко друштво на рад и размишљање на основу потребе, која не трпи одлагања. Код нас је другачији начин живота, него у Немаца, па је и наше женскиње у другим приликама. Како је борба за опстанак све тежа, да се радом баве и ван куће и то све у већој и већој мери. Ове околности, приморавају нас, да се и ми удубимо у расправљање тога питања, али на жалост, — то ће код нас остати на 2—3 покушаја и то у облику каквог предавања, јер наше педагошко поље, на жалост је толико запарложено, да се одмах на првим корацима спотичемо и надамо, чему смо најмање ми учитељи криви.

Школски лекари и лекарке. У Немачкој у Берлину уз мушке школ. лекаре, постављају и женске у женским школама, што је врло умесно и оправдано.

Школе на бродовима. У Енглеској у Лондону, баве се мишљу, да уреде школе и на бродовима. Градоначеоник једне четврти Лондона, затражио је неколико старијих ратних бродова, па ће на њима удесити дворнице за школе, одређене су за слабуњаву децу, коју ће бродови однети даље из загушљиве и вечно надимљене градске атмосфере на пучину. Боже, мисли ли когод у нас на слабуњаву децу? Сећа ли се ко, како би тој сврси могли лепо послужити наши манастири и један мали део прихода им?

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“, примио је у новембру о. г. од „*Најшошевић*“ учитељског деон. друштва у Новом Саду 40 К прилога уместо венца на одар своме бившем председнику пок. *Ђоки Михајловићу*. — Од г. *Машеја Ђурића*, јерођакона манастира Велике Ремете 5 К свечарског пуилога.

Читуље. † *Јелена Белеслијина*, учитељица у Тиса Хиђошу. Од дуже времена побољевала је, али школу није никад напустила, него је тако рећи до смрти учитељску дужност вршила. И она је, као и многи српски учитељи, жртвовала и своје здравље за напредак српске школе и просвете народне. На среским зборовима је више пута држала практична предавања, која су лепо била примана; а свагда је с пажњом пратила радове на зборовима, те и у дебатама редовно учествовала. Неко време отпрањала је у свом месту и поштанско звање. Од природе је била весела и забавна, те у друштву радо виђена. Бог да јој душу прости!

† *Иван Рајков*, учитељ из Срп. Црње преминуо је после дужег боловања код својих родитеља у В. Кикинди. Био је вредан и савестан учитељ. Много је читао и с великом вољом пратио сав рад на књижевном пољу. Живо је учествовао у јавним пословима свога места. Јако је волео песму, те је у свом месту основао певачку дружину и с њом више пута у цркви појао, а приређивао и беседе. Да је то посао са великим трудом скопчан, свако зна; али вредни Иван није жалио труда, јер је себи чинио задовољства а српској песми услуге чинио. Био је ревностан и агилан раденик при изборима за епархијске

скупштине у корист демократске странке, али кад је њему требало услугу брратити, није ју добио. И то га је јако болело. Разочаран, много се пута јадиковао на такав поступак.

Вредном учитељу Ивану Рајковом Бог душу нека опрости!

ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Ђ. Т. Ваше мишљење о делању извршног одбора митропол. учитељске скупштине, у погледу припремних радова за остварење наших оправданих тежња на евент. сазваном у сабору, потпуно одобравамо и учинићемо путем писма прве кораке, да се извршни одбор покрене на рад у том правцу.

Л. Т. Шк. Гл. излазиће само до нове године под уредништвом гђе удове † Ђуке. То расположење учињено је на основу споразума најближих пријатеља Ђукиних са претпоставком, да ће сви другови и другарице бити оваким расположењем задовољни. А учињено је тако и стога, да за то време гђа покупи дугове од дужника.

Не одобравамо вам, што нисте за оснивање задужбине † Ђуке све догле, док се дугови његови који су наши (!) не исплате.

Истина је, нису ти дугови Ђукини, али су још мање наши, који смо тачно и плаћали и колико толико зарађивали листу.

Па, кад би усвојили ваше мишљење: да прикупљањем прилога прво платимо те дугове, па тек преостатак оставимо задужбини, онда би мукташе и даље мазили и они би се још и слатко насмејали нама — т. ј. онима, који тегле за њих, док они лепо ништа не радећи и не плаћајући, коче точак редовном нам раду, а Ђукине сироте нечовечно кламају.

На суд ћемо ми њих, а задужбина нек је задужбина! Нек се једном зна, ко је какав.

Књиге и листови.

Нови Васпитач. Св. VI, VII и VIII. Год. XXVI. Орган за педагошку књижевност. Уређује друг Ваца Битојевић.

Овај добро уређивани месечни лист, топло препоручујемо.

Народный учитель. Св. 21.— 0. Недељни педагошки журнал, излази у Москви.

Просветни Гласник, службени лист министарства црквено-школ. послова прекосавске браће.

В. Л. Лай: Школа д'џистыя, превод с немачког у издању педаг. новина „Школа и Живн“.

Вѣстникъ Воспитанія, научно популарни журнал. Издаје га Др. Н. Михайловъ. — Москва.

Опћа црквена историја, са црквено статист. додатком од Јевсевија Поповића професора на правосл. богословском факултету у Черновицама. С немачког превео ђакон Др. Мојсије Стојков, доцент у марловачкој богословији. — Цена 20 К.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НОВООТВОРЕНА КЊИГОВЕЗНИЦА

ДЕОН. ДРУШТВА

„НАТОШЕВИЋ“

◆ У СВОЈОЈ КУЋИ   У НОВОМ САДУ   У СВОЈОЈ КУЋИ   ◆

снабдевена са најновијим машинама и осталим
: : : приборима најновијег система. : : :

ИЗРАЂУЈЕ

сваковрсне књиговезачке послове од најпростијих до најсавршенијих: галантеријске послове, све црквене књиге као и св. Евангелија у најфинијем дивот повезу. Књиговезницу смо сортирали са најмодернијим шарама и словима.

Јављамо и свима ерпеским новчаним заводима да примамо увез свих протокола, тако звани **ПАТЕНТ-УВЕЗ**: у кожи, молескину и градлу. Најсавршенија израда.

ЦЕНЕ СУ ВРЛО УМЕРЕНЕ А ИЗРАДА БРЗА И ТАЧНА.

☞ Препоручујемо се свима библиотекарима народних библиотека, да ћемо осим умерене цене за повезивање, на 100 ком. увезаних књига давати и нарочити попуст у новцу.

Одличован
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Госпо-
дара Црне Горе.

Одличован
златном медаљом
за ревност
од Његова
Величанства
НИКОЛЕ I.
Краља и Госпо-
дара Црне Горе.

Препоручује: најновије издање српских историјских и из балканског рата слика и карата (Ansichtskarten). — Даље препоручује: све потребне црквене утвари и свете свечарске иконе. Израђује и повлађује иконостасе, модује иконе за иконостасе. — **Трговци и препродавци добивају већи од највећег попуста.** Илустровани ценовник на захтевање шаље бадава. Прва српска творница искључиво свих српских православних црквених утвари, друштвених застава и барјака и т. д. и т. д.

ПРЕПОРУЧУЈЕ КАЛЕНДАРЕ ЗА 1914.

СВЕТИ САВА

Српски народни велики илустровани календар са 75 одабраних слика

Цена 1 ком. 1 круна.

и **„ГРАНИЧАР“**

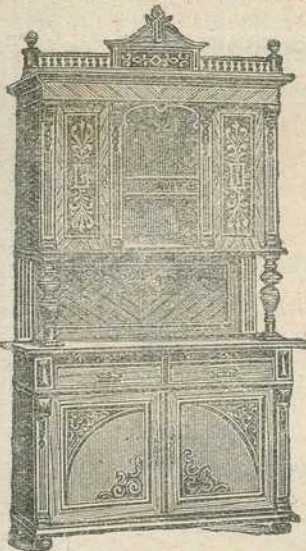
мањи илустровани календар са 20 одабраних слика.

Цена 1 ком. 50 потура.

3—

Поруџбине и новац шаљу се на адресу: **ЛУКА К. ЂЕКСИЈЕВИЋ, Novi Sad — Ujvidék — Hungaria.**

„ШКОЛСКИ ГЛАСНИК“ броширан за 1909., 1910. и 1911.
може се добити по К 4—

Свобаристичке намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор сваковрсног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

13—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2— динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и прегплата пиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).** Рукописи се не враћају.

Издаје и уређује: Катица удова Ђоке Михајловића.

Електрична штампарија Учитељског д. д. „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

УЧИТЕЉСКА КЊИЖАРА НАТОШЕВИЋ

даје 20% рабата на школске књиге које је издала Српска Манастирска Штампарија, а на државна издања 6%.

ОСНОВАНО 1838.

35 ОДЛИКОВАЊА

ПЕЛИКАН-БОЈЕ
ГИНТЕР ВАГНЕРОВЕ
УМЕТНИЧКЕ и КЕМИЈСКЕ
АКВАРЕЛ БОЈЕ,

по оцени првих стручњака недостижне су у погледу чистоте, јасности и употребе при мешању.

ГИНТЕР ВАГНЕРОВИ
ТЕЧНИ ТУШЕВИ
припознати су као најбољи производ и стекли су светски глас.

ГИНТЕР ВАГНЕР,
(GÜNTHER WAGNER)

Hannover und Wien Xll.

Поштованом
учитељству
нарочите
олакшице

Ц. и кр. прив. творница
америчких котагових

Хармониума
РУД. ПАЈЕР
И ДР.

У Краљевом Грацу (Königgrätz) Чешка.

Хармониума с педалом оба система у свакој величини за школу и за учење. — Цена од 130 К на више. — Петогодишња јамчевина. На отплату од 8 К. — Шље се франко на последњу станицу. — Ценовници са сликама бадава и франко.

15—20

СТОВАРИШТЕ

Фабрика намештаја Николе Зусинга

Ханска улица бр. 1. У НОВОМ САДУ, Телефон бр. 184.

до Сиротишта Марије Трандафил.

Препоручује своје велико богато и снабдевено стовариште намештаја, у разним израдама и јефтиним ценама.

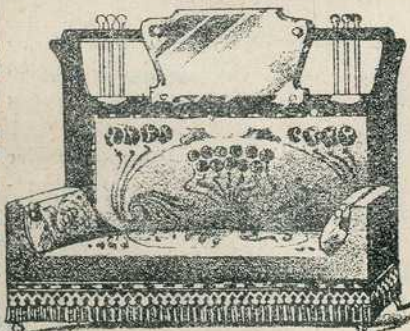
Велики избор простирача, завеса и ћебета.

Препоручујемо нашу новосуређену

РАДИОНИЦУ С МАШИНАМА

Солидна послуга!

Јефтине цене!

НАЈВЕЋИ ИЗБОР КАЛЕНДАРА

има у књижари учитељског д. д.

„НАТОШЕВИЋ“ У НОВОМ САДУ.

За год. 1914. изашли су и развилију се:

ВЕЛИКИ ОРАО са 70 врло лепих слика.

Цена К 1.—

ГОДИШЊАК најстарији велики српски календар са многим сликама.

Цена 70 фил.

Велики Србобран,

Херцег-Босански.

Цена 60 фил.

Мањи календари:
ПЛАНЕТАР * РУЖИЦА

Цена 40 фил.

Мали календари:

СРБИЈА, ОРЛИЋ, ЦРНОГОРАЦ, ХЕРЦЕГОВАЦ,
БОСАНАЦ, ДАЛМАТИНАЦ, СРЕМАЦ, ЛАСТА,
НОВОСАЂАНИН, БАЧВАНИН а 30 фил.

НАТОШЕВИЋ календар за зеп а 20 фил.

Календар на зид, са ликом НАТОШЕВИЋА. Цена 40 фил.

Траже се поверљиви комисионари.
Препродавцима највећи радат.

5—

Купујте српске школске жигице.

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО
у Новом Саду

са основном главницом од 100.000 Круна,

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 5 $\frac{1}{2}$ %, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртком ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, развог врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у разним бојама, оловака, гуме, јефтених а добрих задаћница, пртаће артије, цртанака, креде, тушева, упијача подметача, врло финог сајданапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јефтених. Концепт-папира јефтенијег него игде.

Ова учитељска радња је веома велика, већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штампарија „Натошевић“ већа је од свију других штампарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег врло укусно јер има велики избор материјала, брзо и тачно, јер има врло добре раденике, јефтино јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Новостворена модерна књиговезница снабдевена са разним машинеријама најновијег система прима на просто и дивот повезивање све што у ову струку спада. Молимо г. г. колеге, библиотекаре нар. библиотека да се обраћају на нашу књиговезницу ради повезивања књига, а ми ћемо им осим умереле цене рачунати у име рабата и готов новац за труд.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

17—20